

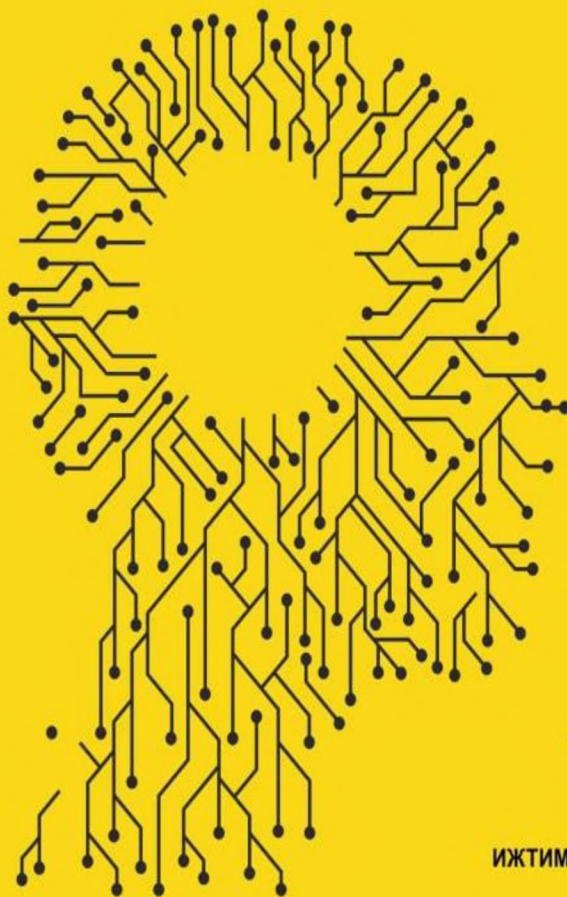
9 2022

TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

**ILMIY
AXBOROTLARI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК
ТАШКЕНТСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
SCIENTIFIC BULLETIN**

OF THE TASHKENT STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY

ILMIY-NAZARIY JURNAL
НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
SCIENTIFIC-THEORETICAL JOURNAL

АНИҚ ФАНЛАР
ТАБИЙ ФАНЛАР
ФАЛСАФА
ПЕДАГОГИКА
ПСИХОЛОГИЯ
ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР
ФАНЛАР

2. Андреева, Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева. Москва : Изд-во МГУ, 1988. – 432 с.

3. Г. У. Солдатова, Л. А. Шайгерова, В. К. Калинин, О. А. Кравцова Психологическая помощь мигрантам: травма, смена культуры, кризис идентичности : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений, обучающихся по направлениям и специальностям психологии. – М. :Смысл, 2002. – 479 с.

4. Стефаненко, Т. Г. Психология межэтнических отношений / Т. Г. Стефаненко // Этнопсихология. □ М. ; Екатеринбург, 2000.

5. Д. В. Берри, А. Х. Пуртинга, М. Х. Сигал, П. Р. Дасен Кросс-культурная психология / Харьков : Гуманитарный центр, 2007.

6. Oberg K. Cultural shock: Adjustments to new cultural environments // Practical Anthropology. 1960. Vol. 7. P. 177—182.

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MODULLI O'QISHTISHNI JORIY ETISHNING MAZMUN – MOHIYATI

Azimova N.E. – Buxoro Davlat universiteti professori

Annotatsiya. Ta'lim jarayonini qay yo'sinda tashkil etilishi uning amalga oshirilish mexanizmini ixcham, tushunarli, amalda qo'llash uchun qulayligi, mustaqil bilim oshirishning vosita va usullarining eng qulayini tanlay olinishi va shu bilan bir vaqtda eng kam vaqt sarf qilib o'zlashtirish suratini oshirish kabilar ilg'or o'qituvchilarni, metodist olimlarni befarq qoldirgan emas.

Umumkasbiy fanlarni modulli o'qitish jarayonining ma'lum jihatlariga tayyorgarlik ko'rish va moslashish muhim ma'lumotlarni inobatga olishi orqali amalga oshadi.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, demokratiya, fuqarolik jamiyati, «Ta'lim to'risidagi qonuni », modul, modulli o'qitish, motivatsiya, raqobat.

СУТЬ ВНЕДРЕНИЯ МОДУЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

**Азимова Н.Е. - профессор Бухарского государственного
университета**

Аннотация. Организация учебного процесса, при которой механизм его реализации компактен, понятен, прост в применении на практике, возможность выбрать наиболее удобное из средств и методов самостоятельного познания, и в то же время увеличить темп освоения с наименьшими затратами времени, не оставила равнодушными продвинутых учителя, ученые-методисты.

Подготовка и адаптация к определенным аспектам процесса модульного преподавания общих наук осуществляется с учетом важной информации.

Ключевые слова: права человека, демократия, гражданское общество, "Право в образовательной сети", Модуль, модульное обучение, мотивация, конкуренция.

THE ESSENCE OF THE INTRODUCTION OF MODULAR EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Azimova N.E. - Professor of Bukhara State University

Annotation. The organization of the educational process, in which the mechanism of its implementation is compact, understandable, easy to apply in practice, the ability to choose the most convenient means and methods of independent cognition, and at the same time increase the pace of development with the least time, did not leave indifferent advanced teachers, methodologists.

Preparation and adaptation to certain aspects of the process of modular teaching of general sciences is carried out taking into account important information.

Keywords: human rights, democracy, civil society, "Law in the educational network", Module, modular training, motivation, competition.

O‘zbekiston Respublikasi inson huquqlari va erkinliklariga rioya etilishini, jamiyatning ma’naviy yangilanishini, ijtimoiy yo‘naltirilgan bozor iqtisodiyotini shakllantirishni, jahon hamjamiyatiga qo‘shilishini ta’minlaydigan demokratik huquqiy davlat va ochiq fuqarolik jamiyati qurmoqda. Zamonaviy bozor iqtisodiyotining shakllanishi korxonalar orasidagi raqobat asosida, xalq xo‘jaligining barcha tarmoq va zvenolarini keskin rivojlanishini taqozo etadi. Chunki bozor iqtisodiyotini raqobatsiz tasavvur etib bo‘lmaydi. Korxonalar orasidagi raqobat o‘z navbatida, ilm-fan, texnika texnologiyaning yangi ilmiy texnik taraqqiyotining jadallashuviga olib keladi. Shuning uchun ham bizning davlatimizda «Ta’lim to‘risidagi qonuni » yangi tahrirda qabul qilindi[1].

Oxirgi har 10-15-yil ichida ilmiy faoliyatning asosiy ko‘rsatkichlari ikki marotaba oshib bormoqda. Ilm-fan rivojining jadallashuvi va ilmiy-texnikaviy informatsiyaning jadal o‘shishiga va tez-tez yangilanishiga olib keladi. Ilm-fan rivojining eksponent qonuni bo‘yicha rivoji uning ko‘chkisimon o‘shishini anglatadi. Demak, ilmiy-texnikaviy informatsiyaning o‘shishi ham, ko‘chkisimon hisoblanadi.

Jahonda har yili minglab kitoblar, jurnallar chop etiladi va uni minglab dissertatsiyalar himoya qilinadi. Axborotning yuksalib borayotgan ko‘chkisimon

oqimi tezligini ta'minlash maqsadida zamonaviy telekommunikatsiyali informatsion tizimlar qo'llanilmoqda.

Ilm-fan rivoji, bu oliy ma'lumotli mutaxassislarining faoliyat doirasidir. Shuning uchun oliy ma'lumotli mutaxassislarni tayyorlash tizimi, ularning o'ta iqtidorlilariga zamonaviy axborot oqimini o'zlashtirishga, ilmiy tekshirish faoliyati individual va mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga ilmiy-texnikaviy va o'quv ilmiy adabiyot bilan ijodiy ishlay olishga imkoniyat berishi lozim.

«Modulli o'qitish» termini xalqaro tushuncha - modul bilan bog'liq bo'lib, uning bitta ma'nosi faoliyat ko'rsata oladigan o'zaro chambarchas bog'liq elementlardan iborat bo'lgan tugunni bildiradi[2,25 b].

Bu ma'noda u modulli o'qitishning asosiy vositasi sifatida, tugallangan axborot bloki sifatida tushuniladi. Modulli o'qitish-o'qitishning istiqbolli tizimlaridan biri hisoblanadi, chunki odam bosh miyasining o'zlashtirish tizimga eng yaxshi moslashgandir. Modulli o'qitish asosan inson bosh miyasi to'qimalarining modulli tashkil etilganligiga tayanadi.

Inson bosh miyasi to'qimasi, qariyb 15 mlrd. neyronlardan (nerv hujayralari) yoki apparatli modullardan iborat. To'qima hujayralari bir-biri bilan ko'p sonli to'qnashuvlarda bo'lishadi.

Bir hujayra va uning o'simtasini boshqa hujayra va uning o'simtasi bilan to'qnashuvlari soni 6 mingtagacha etib boradi. Demak, bosh miya to'qimasidagi to'qnashuvlar (kontaktlar) soni astronomik sonni (1000000000x6000) tashkil etadi. Shu nuqtai nazardan, modul o'quv jarayonining bir hujayrasi sifatida qaraladi. Bu hujayra bir vaqtning o'zida axboriy umumiylikka o'ziga xos yaxlitlik va tizimlilikka ega bo'lgan elementlardan tashkil topgan bo'ladi. O'qitishning modul tizimi haqida rasmiy ravishda birinchi marta, 1972-yil, YUNESKOning Tokiodagi Butunjaxon Konferensiyasida so'z yuritilgan edi[3, 55 b].

Modulli o'qitish texnologiyasi funktsional tizimlar, fikrlashning neyrofiziologiyasi, pedagogika va psixologiyalarning umumiy nazariyasidan kelib chiqadi. Bu sohalaridagi izlanishlarga ko'ra, to'qimasi modulli tashkil topgan inson miyasi, axborotni kvant ko'rinishda (boshqacha aytganda, ma'lum hissalar ko'rinishida) eng yaxshi jihatdan qabul qiladi.

Modulli o'qitish, kasbiy Ta'limning quyidagi zamonaviy masalalarini har tomonlama echish imkoniyatlarini yaratadi:

- modul - faoliyatlik asosida o'qitish mazmunini optimallashtirish va tizimlash dasturlarini o'zgaruvchanligi, moslashuvchanligini ta'minlaydi;
- o'qitishni individuallashtirish;
- amaliy faoliyatga o'rgatish va kuzatiladigan xarakterlarni baholash darajasida o'qitish samaradorligini nazorat qilish;

- kasbiy motivatsiya (qiziqtirish) asosida, o'qitish jarayonini faollashtirish, mustaqillik va o'qitish imkoniyatlarini to'la ro'yobga chiqarish.

Modulli o'qitishning hozirgi zamon nazariyasi va amaliyotida ikki xil yondashuvni ajratib ko'rsatish mumkin: fan bo'yicha faoliyat yondashuvi va tizimli faoliyat yondashuvi.

Modulli o'qitishning hozirgi zamon nazariyasi va amaliyotida ikki xil yondashuvni ajratib ko'rsatish mumkin: faoliyat yondashuv va tizimli faoliyat yondashuv.

Modul asosida o'qitishda o'quv maqsadlarini qo'yish uslubining o'ziga xos xususiyatga egaligi shundan iboratki, o'quv maqsadlari o'quvchilar faoliyatida ifodalanadigan va aniq ko'rinadigan hamda o'lchanadigan natijalar orqali belgilanadi. O'quv maqsadlarini o'lchash, aniqlash orqali o'qitishni qayta takrorlash imkoniga ega bo'lish uchun har bir maqsadga erishish mezonini bo'lishi kerak, ya'ni Ta'lim maqsadi shunday qo'yilishi kerakki, unga erishganlik haqida aniq xulosa chiqarish mumkin bo'lsin.

Bu yondashuvlar doirasida modul asosida mutaxassislar tayyorlashning bir qator konsepsiyalari ishlab chiqilgan. Barcha konsepsiyalar zahirida faoliyat yondashuvi yotadi va bu nuqtai nazardan, o'qitish jarayoni to'laligicha yoki muayyan fan doirasida, modulli Ta'lim dasturi mazmuniga muvofiq kasbiy faoliyat elementlarini o'quvchi tomonidan ketma-ket o'zlashtirishga yo'naltirilgan bo'ladi. Turli konsepsiyalar doirasida, modulli Ta'lim dasturlari, turli xil tarkib va tarkibiy tuzilmalardan iborat bo'ladi, turli shakldagi hujjatlarda taqdim etiladi, ammo ularning barchasi quyidagi uchta asosiy tarkibiy qismni majburiy ravishda o'z ichiga oladi:

- maqsadli mazmuniy dastur;
- turli ko'rinishlarga taqdim etilgan axborotlar banki
- o'quvchilar uchun uslubiy ko'rsatmalar.

Shunday qilib, modulli o'qitish o'quv jarayonini tashkil etish shakli bo'lib, unda o'qitish o'quv materialining mantiqan tugallangan birliklari modullarni bosqichlar va qadamlar bo'yicha o'zlashtirishni anglatadi.

Modul amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari ma'ruzalar bilan birga tuzilishi, ularni ma'ruzalar mazmunini o'rganiladigan yangi material bilan to'ldirilishi kerak. O'qitishning modul tizimi mazmunidan uning quyidagi afzalliklari aniqlandi:

- fanlar va modullar bo'yicha o'qitish uzluksizligining ta'minlanishi;
- modullararo metodik jihatdan asoslangan muvofiqlik o'rnatilishi;
- fanning modulli tuzilishi tarkibining moslashuvchanligi;
- talabalarning qobiliyatiga ko'ra tabaqalanishi (dastlabki modullardan so'ng, o'qituvchi ayrim talabalarga fanni individuallashtirishni tavsiya etishi mumkin);

- axborotni «siqib» berish natijasida o'qitishni jadallashtirish, auditoriya soatlaridan samarali foydalanish va o'quv vaqti tarkibini, ma'ruzaviy, amaliy (tajribaviy) mashg'ulotlar, individual hamda mustaqil ishlar uchun ajratilgan soatlarni optimallashtirish[4, 63 b].

Buning natijasida, talaba etarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Ta'lim to'g'risida Qonuni. 2020 yil 23 sentyabr. O'RQ-637-son.
2. Ashurova S.Y. Maxsus fanlarni modulli o'qitish //Kasb-hunar Ta'limi.T.: 2004. №5. - 25 b
3. Модульная система подготовки персонала. Информационный бюллетень. М.: Международный центр развития модульной системы обучения. 1997. – 10 б
4. Olimov Q.T., Avliyoqulov N., Rustamov R. M. Kasbiy fanlarni o'qitishning modul tizimi // Kasb- hunar Ta'limi. - 2003 yil. –№2. –18 b.
5. Goldschmidt V., Goldschmidt M. Modular Instruction in iger Yeducation // iger Yeducation. - 1972. - №2. - P. 15 - 32.
6. Ходиев Б.Ю., Гимранова О.Б. Современные образовательные технологии. Тошкент. 2007. 319 б.

TALABALARNING TANQIDIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOSINING NAZARIY JIHLTLARI

Nasimova Z.I. - Toshkent Davlat pedagogika universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Oliy ta'lim tizimi tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, talabalarni hayotiy muammolarni hal yetishning ijodiy yo'llarini yegallashga yo'naltirish, o'z-o'zini rivojlantirish va o'z-o'zini tarbiyalashga mo'ljallangan.

Tanqidiy fikrlashga olib boradigan aniq-ravshan yo'llar yo'q. Biroq o'qitish shartlarining muayyan to'plami borki, uning yordamida tanqidiy fikrlovchilarni tabiyalash mumkin.

Kalit so'zlar: xotira, aqliy faoliyat, tanqidiy fikrlash, esda saqlash, tushunish, g'oya, qiziquvchanlik, muhokama, dalil, tasdiqlash.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ УЧАЩИХСЯ